

החינוך (שם). ויש מפרשים, שהטבת הנרות היא הדלקתם, שהיו מדליקים את המנורה כל יום גם בבוקר (רמב"ם תמידין ומוספין ג, יב; רמב"ן במלחמות א, ב מדפי הרי"ף).

חֲמֵשׁ נְרוֹת - שהטבת הנרות אינה נעשית כאחת אלא נחלקת לשניים כמבואר בגמ' להלן, והקדמנו את הטבת חמשת הנרות המערביים, כפי שנקבע בתקופות שהיה נס שלא כבה ה'נר המערבי' [ראה להלן (לט, א)], שהוא הנר השני ממזרח, והתחילו את ההטבה מהנר שלאחריו (רע"ב תמיד ג, ט, לדעת הסוברים שאורך המנורה היה ממזרח למערב, ולא מצפון לדרום, ראה מנחות צח, ב).

וְהַטְבַּת חֲמֵשׁ נְרוֹת קוֹדֵם לְדָם הַתְּמִיד - לשחיטה ולזריקה (רש"י), שהלימוד על כך להלן בסוגיא, נאמר גם על שחיטתו (רמב"ן במלחמות א, א מדפי הרי"ף). מאידך, יש שכתבו שהטבת חמשת הנרות לא קדמה אלא לזריקת דם התמיד, אבל שחיטת התמיד אינה צריכה להיות באמצע הטבת הנרות, ואינה בכלל סדר העבודות שמסדר אביי [לפי ששחיטה כשרה בזר], והיו מקדימים לשחוט מיד לאחר פתיחת השערים, בעוד שהכהנים האחרים מדשנים את המזבח ומטיבים את הנרות (ראב"ד תמיד, ל, ב). וכן קבלת הדם נעשית תיכף לשחיטה (ביאור הגר"א שם ג, א).

לְבִזְיָכִין - שבשבת היו מסלקים מהשולחן את הלחם והבזיכין הישנים, ומסדרים עליו את הלחם והבזיכין החדשים, ומקטירים את הבזיכין הישנים ומחלקים את הלחם הישן (רש"י פסחים נה, א; ריטב"א להלן לד, א).

עֲלֵיהָ הַשֶּׁלֶם כָּל הַקְּרָבָנוֹת כּוֹלֵן - שתמיד של בין הערביים אחרון לכל הקרבנות (רש"י), ולפיכך גם עבודת המנחות (והבזיכין, שהם בכלל המנחות (ראה מנחות נט, א)), צריכה להיעשות קודם לתמיד של בין הערביים (ראה תוס' מנחות נו, ב ד"ה אלא). ויש סוברים, שהקדמת המנחות לתמיד של בין הערביים אינה אלא לכתחילה בלבד (ראה דברי ברוך, יח, בדעת הליקוטי הלכות פסחים נט, ב בשיטת הרמב"ם).

וְאִיפּוּךְ אָנָּא - שאמנם זה ברור שהכתוב 'על מוקדה' נאמר על המערכה הגדולה, והכתוב 'תוקד בו' נאמר על המערכה השניה, אך אולי הפסוק אינו מלמד את סדר העמדת המערכות, אלא עוסק באברים המוקטרים על המזבח בשעות הלילה, ובאמת יש להקדים את העמדת המערכה השניה (רש"י, ע"פ ריטב"א והגהות הב"ח), שמעלתה גדולה, לפי שכפרתה מרובה (וכמבואר בגמ' להלן בסמוך) (ריטב"א). אך ראה תוס' ישנים להלן ע"ב, שפי' באופן אחר).

מַעֲרָכָה גְדוֹלָה עֲדִיפָא שְׁכָן כְּפָרְתָהּ מְרֻבָּה, שמקטירים עליה את כל הקרבנות מלבד הקטורת (רש"י), וכמו שמצינו בכמה מקומות שנקטו לשון 'כפרה' על עצם הקרבנות (ריטב"א). ויש מפרשים 'כפרתה מרובה', שקרבן התמיד שעבורו סידרו כעת את המערכה הגדולה, מכפר על עשה ולא תעשה הניתק לעשה, ואילו הקטורת אינה מכפרת אלא על לשון הרע (ריטב"א).

אִי לָא מְשַׁכַּח עֲצִים לְמַעֲרָכָה שְׁנֵיהּ מִי לָא מְעִיל מִמַּעֲרָכָה גְדוֹלָה. כלומר, שבאופן שלא נמצאו עצי תאנה יפים, שמהם נוטלים למערכה הקטנה של הקטורת (כמבואר משנה בתמיד (כט, א), משום שגחליהם טובים (רש"י שם)), עושים רק את המערכה הגדולה מעצים גרילים ונוטלים מהם גם לקטורת (ראה ריטב"א והערות הגר"ש אלישיב בדעתו).

מִצֵּוָה לְמַרְקָה, כדי לקבל את כל הדם (רש"י; תוס' ד"ה למה; ריטב"א), וכמו שדרשו מהכתוב (ויקרא ד, יח) 'ואת כל הדם' (מאירי לעיל לא, ב, ע"פ גמ' לקמן מה, א), וחלק קטן מהדם המתקבל בכלי, נזרק על המזבח כהלכתו, ומתקיים בו 'דין זריקה', ושאר כל הדם מתקבל כדי שתתקיים בו מצות 'שפיכת שיריים' (ראה נפש טובה זבחים, אות קל, בשם הגר"ז). ואף שמצוה למרק, מכל מקום לא היה הכהן הגדול בעצמו ממרק, משום שהיה צריך למהר לקבלת הדם, שאינה כשרה אלא בו (רש"י לעיל לא, ב, ביאור הגר"א א"ח תרעא, ז). או שלא היה ממרק בעצמו, משום חולשתו (ראה תוס' ישנים לעיל כה, ב). ויש מפרשים, שהמצוה למרק על ידי אחר היא בשביל לקיים 'ברוב עם הדרת מלך' (רש"י חולין כט, ב, שכן שמע לפרש), אך קשה לפרש כן, שהרי בעבודת יום הכפורים אין מעלה של 'ברוב עם', שאדרבה קבעה התורה את העבודה ככהן גדול לבדו (רש"י שם). וראה שיח יצחק שנחלקו שני הפירושים, אם היו פייסות ביום הכיפורים לסייע בעבודת היום).

אֲבִי מְסַדֵּר מַעֲרָכָה - מפרט את סדר עבודת כל יום, מסידור המערכה והלאה (ראה רש"י וריטב"א). ולא הזכיר אביי את תרומת הדשן, שלפעמים נעשתה כמה שעות לפני הסדר המוזכר כאן, או משום שעיקר מצות תרומת הדשן בלילה (ראה תוס' ד"ה אביי), ואילו הוא פירט רק את עבודת היום (ריטב"א). וסידור זה אינו אלא לניגון לכתחילה, ואינו מעכב [שלא מצינו שיהא הסדר מעכב אלא ביום הכיפורים שנאמר בו 'חוקה', ועוד, שלא מצינו כאן ש'שנה הכתוב לעכב'] (ליקוטי הלכות כאן ובתמיד ז).

מְשַׁמְיָה דִּגְמָרָא - בשם כל רבנן דבי מדרשא (רש"י). ויש מפרשים, 'הלכה למשה מסיני' [ומכל מקום הביאה הגמ' להלן פסוקים לסייע להלכה] (ראה שיח יצחק בדעת פיה"מ לרמב"ם תמיד ו, ג).

וְאֵלֵיבָא דְאָבָא שְׂאוּל, הסובר שהטבת הנרות קודמת לקטורת, בניגוד לדעת רבנן הסוברים שמקטירי ואחר כך מטיב (רש"י). ולפי שסובר אביי שכן ההלכה, נהגו כדבריו באמירת 'סדר המערכה' קודם תפילת שחרית [על אף שאין ההלכה כן לדעת הרמב"ם והסמ"ג] (ב"ב א"ח מה, א) [ולעומת זאת, 'סדר העבודה' שאומרים במוסף של יום הכיפורים, נתקן כדעת חכמים (ראה עבודת ישראל [לר"ר קמחי] עמ"פ ד, ויוסף אומץ [להחיד"א] נא)].

מַעֲרָכָה גְדוֹלָה - עצים שהבעירו בהם את האש להקטרת הקרבנות (רש"י). ונקראת כך, לפי שהיא גדולה יותר מהמערכה השניה של קטורת, ומהמערכה השלישית שנועדה כדי שיוכלו להוסיף עצים למערכה הגדולה בשעת הצורך [לדעת רבי יוסי לקמן (מה, א, ע"פ רש"י שם) שהיו שלש מערכות] (רע"ב תמיד ב, ד), ולא הזכיר אביי את המערכה השלישית, כיון שלא היה זמן קבוע לעריכתה (לחם משנה תמידין ומוספין ב, ד).

לְדִישוֹן מְזֻבָּח הַפְּנִימִי - פינני אפר הקטורת של אתמול, שהיה נוטל את הדשן בחופניו ומפנה אותו לתוך כלי, באופן המבואר במשנה בתמיד (ל, ב). אכן, את המזבח החיצון לא היו מדשנים בכל יום, אלא רק כאשר הצטבר אפר רב (רש"י ויקרא ו, ד; תוס' לעיל כז, ב ד"ה איכא). מאידך, יש סוברים שגם את המזבח החיצון היו מדשנים בכל יום, מיד לאחר תרומת הדשן [שלא הוזכרה בסדר של אביי, ראה לעיל ד"ה אביי] (רמב"ם תמידין ומוספין ב, יג).

לְהַטְבֵּת - ניקוי הבזיכין מאפר הפתילות שכבו (ראה רש"י לעיל יד, א; ספר החינוך צח, בשם מפרשים רבים), והכנסת פתילות חדשות (ספר